

Ing. arch. Alexander Németh, Záporožská 4, 851 01 Bratislava

autorizovaný architekt SKA 0484 AA, IČO: 31807712, DIČ: 1024867041

Oprávenenie MK SR č. 214.2 - na architektonicko-historický výskum,

Oprávenenie MK SR č. 411.2 - na urbanisticko- historický výskum

KLASICISTICKÁ KÚRIA SOBOTIŠTE č. 35

ARCHITEKTONICKO-HISTORICKÝ VÝSKUM

Autori::

Mgr. Peter Horanský, Banskobystrická ul. č. 6, 811 06 Bratislava

Ing. arch. Alexander Németh, Záporožská 4, 851 01 Bratislava

NOVEMBER 2018

1. Základné údaje o objekte

Kraj:	Trnavský
Mesto:	Sobotište
Ulica:	Sobotište č. 35
Stará adresa:	Sobotište č. 35
Parcelné číslo:	156/2, 156/1
Evidenčné číslo v ÚZPF:	10962/ 0
Majiteľ objektu:	Eduard Čenteš a Zuzana Čentešová
Pôvodná funkcia:	rodinný dom
Terajšia funkcia:	rodinný dom

Spracovateľ:

Mgr. Peter Horanský, Banskobystrická ul. č. 6, 811 06 Bratislava
Ing. arch. Alexander Németh, Záporožská 4, 851 01 Bratislava

2. Údaje o zadaní pamiatkového výskumu

V roku 2008 bola na základe rozhodnutia Krajského pamiatkového úradu v Trnave, Sládkovičova ul. č. 11, 917 01 Trnava, zo dňa 27. 9. 2007, číslo TT-07/129/5949/Zel. vykonaná inventarizácia pamiatkovo chránených prvkov a konštrukcií. Inventarizácia spočívala v podrobnom fotografickom zdokumentovaní ohrozených, pamiatkovo hodnotných prvkov, ich datovaní a vyhodnotení na základe vizuálnej obhliadky. Na základe nálezových situácií bol načrtnutý aj stavebný vývoj objektu.

V priebehu novembra 2018, s odstupom 10 rokov bol na objekte vykonaný architektonicko-historický výskum a aktualizovanie inventarizácie pamiatkovo hodnotných prvkov. Výskum bol realizovaný v zmysle rozhodnutia KPUTT-2016/10011-2/27549/ZEL zo dňa 15.4.2016 a záväzného stanoviska KPUTT-2016/21888-2/81706/ZEL zo dňa 24.10. 2016.

Vzhľadom na havarijný stav objektu bola zvolená nedeštruktívna obhliadková metóda výskumu. Stav murív a omietok poskytoval dostatočné množstvo nálezových situácií pre stanovenie stavebného vývoja pamiatky a následne vysloviť podmienky pamiatkovej obnovy. Súbežne s architektonicko-historickým výskumom bol v súlade s vyššie uvedeným rozhodnutím KPU TT spracovaný reštaurátorský výskum (autori: Mgr. art. Peter Záhora – Mgr. Marian Havlík). Výsledky reštaurátorského výskumu sú zohľadnené v tomto AHV.

3. Popis kultúrnej pamiatky

Situácia

Objekt sa nachádza v južnej časti sídla Sobotište ako súčasť radovej prístavnej zástavby. Objekt je orientovaný ku komunikácii dlhšou stranou v severojužnom smere. Stojí na okraji obdĺžnikovej parcely, ktorá sa zvažuje východným smerom. Na parcelu sa vstupuje na južnej strane, kde je orientovaná aj fasáda s portikom a vstupom do objektu. V súčasnosti sa na parcele južne od objektu kúrie nachádza veľká stodola obdĺžnikového pôdorysu. Spolu s dnes neexistujúcou stavbou na severnom okraji parcely uzatvárala priestor hospodárskeho dvora.

Dispozícia

Objekt je jednopodlažný, na obdĺžnikovom pôdoryse s krátkymi krídlami orientovanými do parcely. Objekt je v juhozápadnej časti pôdorysu podpivničený so samostatným vstupom na dvorovej fasáde. Pôdorysne je riešený ako dvojtrakt s pozdĺžnou chodbou na východnej strane, ktorá umožňuje vstup do jednotlivých miestností orientovaných do ulice a miestností dvorových krídel. Hlavný a zároveň reprezentačný vstup je z južnej strany, kde je situovaný aj portikus s tympanónom. Vstupuje sa ním do chodby. Ďalší vstup do chodby je situovaný na dvorovej fasáde pri styku so severným krídlom.

Suterén

Suterén je prístupný samostatným vstupom na dvorovej fasáde. Vstup so strmým jednoramenným schodiskom je riešený prístavkom s pultovou strechou, ktoré pokračuje chodbou s tehlovou valenou klenbou. Z chodby je na severe prístupná obdĺžniková miestnosť s valenou klenbou. Steny i klenba miestnosti sú postavené z pieskovcových kameňov štiepaných do kvádrového tvaru. Miestnosť je starším suterénom, ktorý bol zahrnutý do klasicistickej stavby. Suterénna miestnosť situovaná južne od chodby má skoro štvorcový

pôdorys. Je zaklenutá 4 poliami pruskej klenby na stredný pilier, ktorý nesie deliace klenbové pásy. Klenba je omietnutá, tehlová, súvisí s výstavbou klasicistickej kúrie. V suteréne sa zachovalo staršie schodisko s drevenými stupňami, ktoré ústi do chodby na prízemí a je uzavreté poklopom v podlahe. Ide o pôvodný vstup.

Prízemie

Dvojtraktová dispozícia prízemia pozostáva z 9 miestností a chodby. Šesť obytných miestností orientovaných do ulice je navzájom priechodných a vytvárajú amfiládu. Ústredný priestor predstavuje miestnosť 006 so vstavanými empírovými knižničnými skriňami. Z chodby sú prístupné dve miestnosti južného dvorového krídla. Väčšia miestnosť 009 slúžila podľa zariadenia ako kúpeľňa, úzka príľahlá miestnosť 010 slúžila pre sociálne zariadenie a výstup na povalu. Miestnosť 012 v severnom dvorovom krídle slúžila ako kuchyňa. Celé prízemie je plochostropé, podlahu tvorí drevená dlážka. Steny a stropy sú hladké, bez štukových ozdôb. Pozdĺžna chodba 002 a 011 má pôvodný vstup z portiku a sekundárne zriadený vstup z dvora. Dvorový vstup prekonáva výškové prevýšenie pomocou schodov. S chodby je prístupná aj terasa 013 orientovaná do dvora, ktorá je situovaná v strede fasády.

Fasády

Uličná fasáda orientovaná na západ je sedemosová. Hladkú plochu člení 8 pilastrov. Jednoduché pilastre sú ukončené hlavicami zdobenými rímsou, kanelúrou a metopami. Hlavice končia bez styku pod korunnou rímsou. Okenné otvory sú rámované omietkovými šambránami, podokennými a nadokennými rímsami. Dvojité okenné výplne majú vnútornú mrežu.

Štvorosovej južnej fasáde dominuje portikus so 4 stĺpmi, ktoré nesú trojuholníkový tympanón. V strede hladkej plochy tympanónu je kruhové okienko s profilovanou omietkovou šambránou. Stĺpy a štít sú vymurované z tehlového muriva. Východným smerom mierne klesajúci terén vyrovnávajú v celej šírke portika schody so štyrmi stupňami. Po stranách portiku sú pilastre. Portikus chráni hlavný vstup do objektu v podobe zdvojených dverí s polkruhovými svetlíkmi. Jeden zo vstupov je slepý.

Dvorová fasáda orientovaná na východ je členená dvorovými krídlami. Južné krídlo je trojosové. Stredná časť fasády medzi krídlami je 6 osová. V prvej osi je prístavok s pultovou strechou a vstupom do pivnice. V šiestej osi je vstup do chodby prístupný schodiskom. V strede fasády je v rozsahu 3 a 4 osi terasa obdĺžnikového pôdorysu. Jej východný časť je tvorená kamennými pieskovcovými kvádrmi. Na terasu vedú dva dverné otvory, pričom jeden je slepý, vytvorený len pre symetriu, podobne ako na južnej fasáde. Severné krídlo je v súčasnosti ukončené deštruovaným krídlom a pôvodne na neho naväzovalo ďalší objekt. Severná fasáda orientovaná do susednej parcely je jednoduchá, bez architektonického členenia, na severozápadnom nároží je umiestnený pilaster. Hladká plocha severnej fasády je perforovaná len jedným oknom miestnosti severného krídla bez omietkovej šambrány.

Strecha a krov

Objekt má nad západným krídlom strechu valbového tvaru. Pred valbu je na južnej strane postavený trojuholníkový štít, ktorý sa napája krátkou sedlovou striedškou. Prestrešenie príľahlých krátkych krídel je riešené na južnej strane valbovou strechou, na severnej strane strechou ukončenou štítom.

Krytina je keramická taška so špicatým ukončením. Ide o pôvodnú krytinu doplnenú novšou škridlou so segmentovým ukončením. V podkroví sa zachovala pôvodná krytina – bobrovka a niekoľko kusov hrebenáčov.

Strešný plášť je perforovaný tromi pôvodnými komínovými telesami. Nad strešným plášťom sú komínové telesá premurované okrem stredného komína, ktorý má zachovanú jednoduchú komínovú hlavicu zvýraznenú horizontálnou rímso. Tehlové murivo hlavice je narušené. Do ulice je podkrovie presvetlené tromi plechovými vikiermi.

Krov je z konštrukčného hľadiska krokvová hambáľková konštrukcia s viazaním v pozdĺžnom smere dvojitémi stojatými stolicami. Plná priečna väzba má väzný trám so symetrickými krokvmi, medzi ktorými je hambáľok. Pod koncami hambáľka sú situované stĺpiky, na ktoré sú zhora čapované ližiny (väznice) pozdĺžneho viazania. Stúženie plnej väzby v priečnom smere zabezpečujú podkrokvové vzpery, dole šikmo čapované do väzného trámu a hore preplátované na rybinu do hambáľkov. Vzpery šikmým plátom križujú stĺpiky stolice.

Prázdnu väzbu určuje pár krokiev čapovaných nad pomúrnicou do skrátených väzných trámov (krátcat), čapovaných do pozdĺžne orientovaných výmen. Krokvy navzájom viaže jeden hambáľok.

Stolice pozdĺžneho viazania krovu po stranách tvoria konštrukcie stĺpikov dole čapovaných do väzných trámov plných priečných väzieb a zhora uzatvorených ližinami (väznicami). Zavetrenie medzi stĺpikmi a ližinami (väznicami) zabezpečujú pásiky.

Krov kaštieľa je typickým predstaviteľom ešte krokvových hambáľkových krovových konštrukcií prvej polovice 19. storočia. Ich výskyt v našom prostredí je známy už od záveru 18. storočia, doznievajú v polovici 19. storočia. V prípade skúmaného krovu je možné orientačne určiť dobu vztyčenia skúmanej konštrukcie do 1. polovice 1. storočia.

4. Údaje o stavebno-technickom stave

Zbežnou obhliadkou je zjavné, že objekt je v zlom stave s výraznými statickými poruchami. Stav je spôsobený hlavne dlhodobou neúdržbou strechy a jej plášťa, ktorý je perforovaný v línii hrebeňa. Pôvodný krov je narušený dlhodobým zatekaním s lokálnym poškodením krokiev v okolí vetrákov, hrebeňa a úžľabí, ktoré boli najviac vystavené zatekaniu. Na korunnej rímse sa prejavuje pretekание dažďového žľabu narušenou a opadanou omietkou.

Komínové telesá v podkroví vykazujú dobrý stav, časti komínov nad strešným plášťom – komínové hlavice sú narušené.

Dožívajúca keramická rytina striech nad uličným a dvorovými krídlami je pri hrebeni chýbajúca a lokálne uvoľnená v úžľabiach a na viacerých miestach.

Zatekanie zrážkovou vodou spôsobilo narušenie drevených stropov a viedlo ich deštrukcii do interiéru objektu.

Schodiskové kamenné stupne z pieskovca pred portikom a vstupom na dvorovej fasáde sú mierne zošľapané. Schody do podkrovia sú drevené, subtilnej konštrukcie.

Na objekte neboli robené od začiatku 20. storočia žiadne výraznejšie stavebné zásahy. Preto je väčšina architektonických detailov pôvodná, z obdobia vzniku klasicistickej kúrie.

5. Inventarizačný súpis hodnotných detailov a prvkov

Dverné výplne

- D 1 KLASICISTICKÉ ZDVOJENÉ DVERE
- D 2 KLASICISTICKÉ ZDVOJENÉ DVERE
- D 3 DVERE
- D 4 BAROKOVÉ DVERE
- D 5 KLASICISTICKÉ DVERE JEDNOKRÍDLOVÉ
- D 6 KLASICISTICKÉ DVERE DVOJKRÍDLOVÉ
- D 7 KLASICISTICKÉ DVERE DVOJKRÍDLOVÉ
- D 8 KLASICISTICKÉ VSTAVANÉ SKRINE
- D 9 KLASICISTICKÉ DVERE DVOJKRÍDLOVÉ

Okenné výplne

- O 1 BAROKOVÉ OKNO
- O 2 VONKAJŠIE OKNO
- O 3 KLASICISTICKÉ OKNO
- O 4 KLASICISTICKÉ OKNO

Kovové prvky

- K 1 BAROKOVÁ MREŽA

Drevené prvky

- P 1 DREVENÁ PODLAHA

6. Stavebno-historický vývoj objektu

6. 1. Typológia murív, mált, omietok

Typológia murív, mált, omietok

Pre skúmaný objekt možno typologicky vymedziť 4 murivá:

- murivo z lomového kameňa, bez omietkovej úpravy sa uplatňuje výhradne v pivničnej miestnosti 103. Zvlášnosť je použitie hlinenej aj vápennej malty. Zatiaľ čo v obvodových stenách a nábehoch valenej klenby je použitá hlinená malta, vrchol klenby je spájaný vápennou maltou. Murivo je spojené s 1. stavebnou etapou.
- murivo z nepálených 33 x 17 x 7 cm a pálených tehál sa uplatňuje v obvodových stenách v úrovni 1NP maximálne do výšky 2,4 m (viď zameranie objektu). Pri okenných špaletách, arkádových oblúkoch a nároží severného rizalitu sú použité pálené tehly 29 x 14,5 x 6,5 cm. Rôznemu stavebnému materiálu zodpovedajú aj rôzne použité malty: hlinená a vápenná štrková s frakciou štrku do 0,5 cm, sfarbená do hnedá. Oba stavebné materiály sú plynule previazané a prípadne ich prekrýva lokálne zachovaná primárna omietka. Murivo súvisí s 1. stavebnou etapou.
- miešané murivo z pieskovca a pálených tehál formátu 28 x 14,5 x 6 - 6,5 cm, sa uplatňuje v obvodových murivách. Je spájané vápennou maltou bielej až svetlookrovej farby s menšími vápennými zrnami, plnivo jemný piesok. Murivo si zachovalo primárne exteriérové a interiérové omietkové úpravy. Murivo súvisí s 2. stavebnou etapou
- Súvislé tehlové murivo sa uplatňuje v priečkach, nadstavbe objektu nad niveletou 2,4 m, pilieroch portiku. V deštrukcii štítu severného krídla boli identifikované tehly so značkou IW. Podľa katalógu tehál Laterárium.sk sa vyskytujú v lokalite Sobotište a sú pripisované Imrichovi Weissovi. Pri konštrukcii korunnej rímsy sú okrem pálených tehál použité kamenné platne s škridle na vykonzolovanie. Murivo súvisí s 2. stavebnou etapou

Miešané murivo južného rizalitu z 2. stavebnej etapy.

Murivo korunnej rímsy s kamennými platňami a sekundárne použitými škridľami z 2. stavebnej etapy.

Tehlové murivo priečky a traktového múru z 2. stavebnej etapy.

Omietky

Pôvodné exteriérové a interiérové omietky z 1. stavebnej etapy sa takmer nezachovali. Na dvorovej fasáde boli zachytené menšie plochy hladenej sypkej sivo-okrovej omietky s väčšími vápennými zrnami s viacnásobnými farebnými nátermi: biely, modrý, okrový, ružový.

Primárna interiérová omietka bola zachytená v 2 sondách dvorového krídla (S 13-14).

Omietka mala hladný biely povrch, na ktorom boli viacnásobné nátery.

Mladšie tehlové murivá zo začiatku 20. storočia si zachovali primárne vápenné omietky s nátermi. Zvyšky omietok sú pekované.

Omietkové úpravy spojené z 2. stavebnou etapou charakterizuje klasicistická výzdoba vo forme pilastrov s hlavicami zdobenými metopami, profilovaných okenných šambrán s nadokennými a podokennými rímsami, polkruhovými architrávami. Omietky nesú viacnásobne biele a svetlomodré vápenné nátery.

6.2. Inventarizačný súpis sond a nálezových situácií

Nálezová situácia 01

Miesto: miestnosť 012, J stena, ostenie dverného otvoru.

Popis: obvodové murivo postavené z nepálených tehál s rozmermi 30 x 17 x 7cm spájaných hlinenou maltou (1). Pri dvernej zárubni zachovaný zvyšok vápennej omietky s bielym náterom (2), ktorú pokrýva tesárska zárubeň dverí a fragmenty tehál (3). Omietka na ploche steny vápenná omietka hrubá 1 cm, plnivo jemný piesok sfarbuje omietku mierne do okrova.

Stratigrafia náterov:

- biele nátery
- svetlomodrý
- tmavomodrý
- svetlomodrý
- sivý
- okrový
- belasý s valčekovým vzorom
- svetložltý 2x

Vyhodnotenie: murivo z nepálených tehál pochádzajúce z 1. stavebnej etapy si pri dverách zachovalo fragment primárnej omietky s bielym náterom. Situácia poukazuje na pôvodný dverný otvor so špaletou, ktorý bol neskôr nahradený otvorom so zárubňou. Omietka s bohatou stratigrafiou náterov prielieha k zárubni a je s ňou súčasná. Najmladšie nátery pochádzajú z 2. polovice 20. storočia.

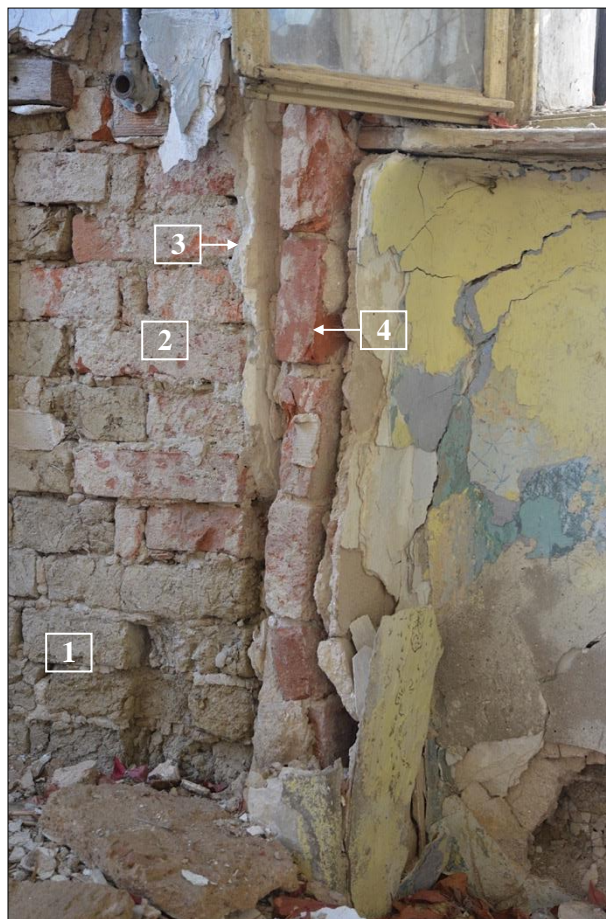

Nálezová situácia 02

Miesto: miestnosť 012, J stena, špaleta okna.

Popis: špalety okna v úrovni parapetu sú postavené z nepálených tehál (1), pričom okraje špaliet sú vymurované z pálených tehál s rozmermi 25,5 x 13 x 6 cm spájaných hlinenou maltou (2). Na ľavej špalete je zachovaný zvyšok vápennej omietky s 2-3 bielymi nátermi (3), ktorú prekryva tehlová plenta (4). Na pravej špalete sa zachovala omietka s bielym a svetlomodrým náterom. Povrchovú úpravu parapertu tvorí mladšia vápenná omietka so stratigrafiou náterov ako v NS 1.

Vyhodnotenie: murivo z nepálených tehál pochádzajúce z 1. stavebnej etapy bolo pri okennom otvore vymurované aj z pálených tehál, pričom bolo použitá len hlinená malta. Rovnaká hlinená malta dokazuje, že nepálené a pálené tehly pri stavbe špalety okna boli použité v jednej stavebnej fáze. V úrovni parapetu si špalety zachovali fragmenty primárnej omietky s bielym náterom. Neskôr, v 2. stavebnej etape bolo okno upravované v súvislosti s novou niveletou interiéru. Pôvodná okenná výplň bola osadená vyššie, do dnešnej polohy, pričom bol upravený parapet okna tehlovou plentou. Omietka plenty s bohatou stratigrafiou náterov súvisí s dnešným okenným otvorom. Najmladšie nátery pochádzajú z 2. polovice 20. storočia.

Nálezová situácia 03

Miesto: miestnosť 011, ľavá stena chodby, ľavá špaleta dverného otvoru.

Popis: v dolnej časti špalety odhalené murivo z nepálených tehál (1), ktoré končí špárrou a smerom k okraju špalety pokračuje murivom z pálených tehál (2), ktoré sú spájané hrubou vápennou maltou. Líce muriva má mierny segmentový nábeh so zachovaným fragmentom omietky s 3 bielymi nátermi (3). Zvyšok špalety tvoria mladšie pálené tehly (4) s vápennou maltou a novodobou omietkou hrubou 3 cm.

Vyhodnotenie: murivo 1. stavebnej etapy z nepálených tehál a pálených tehál spájaných vápennou maltou vytvárali pravdepodobne oblúk arkády, ktorá je zachytená na dvorovej fasáde. Dokazuje to segmentový nábeh s omietkou a nátermi. V 2. stavebnej etape boli vytvorené dnešné dvere s rovnými špaletami.

Nálezová situácia 04

Miesto: miestnosť 011, V stena chodby, pravá špaleta dverného otvoru.

Popis: murivo z nepálených tehál (1) smerom k okraju špalety pokračuje pálenými tehľami (2), ktoré sú spájané hrubou vápennou maltou. Líce muriva má mierny segmentový nábeh so zachovaným fragmentom omietky s 3 bielymi nátermi (3). Zvyšok špalety tvoria mladšie pálené tehly (4) s vápennou maltou, primárnou vápennou omietkou hrubou 4 cm s mnohými bielymi a farebnými nátermi.

Vyhodnotenie: murivo 1. stavebnej etapy z nepálených tehál a pálených tehál spájaných vápennou maltou vytvárali pravdepodobne oblúk arkády, ktorá je zachytená na dvorovej fasáde. Dokazuje to segmentový nábeh s omietkou a nátermi. V 2. stavebnej etape boli vytvorené dnešné dvere s rovnými špaletami.

Nálezová situácia N5

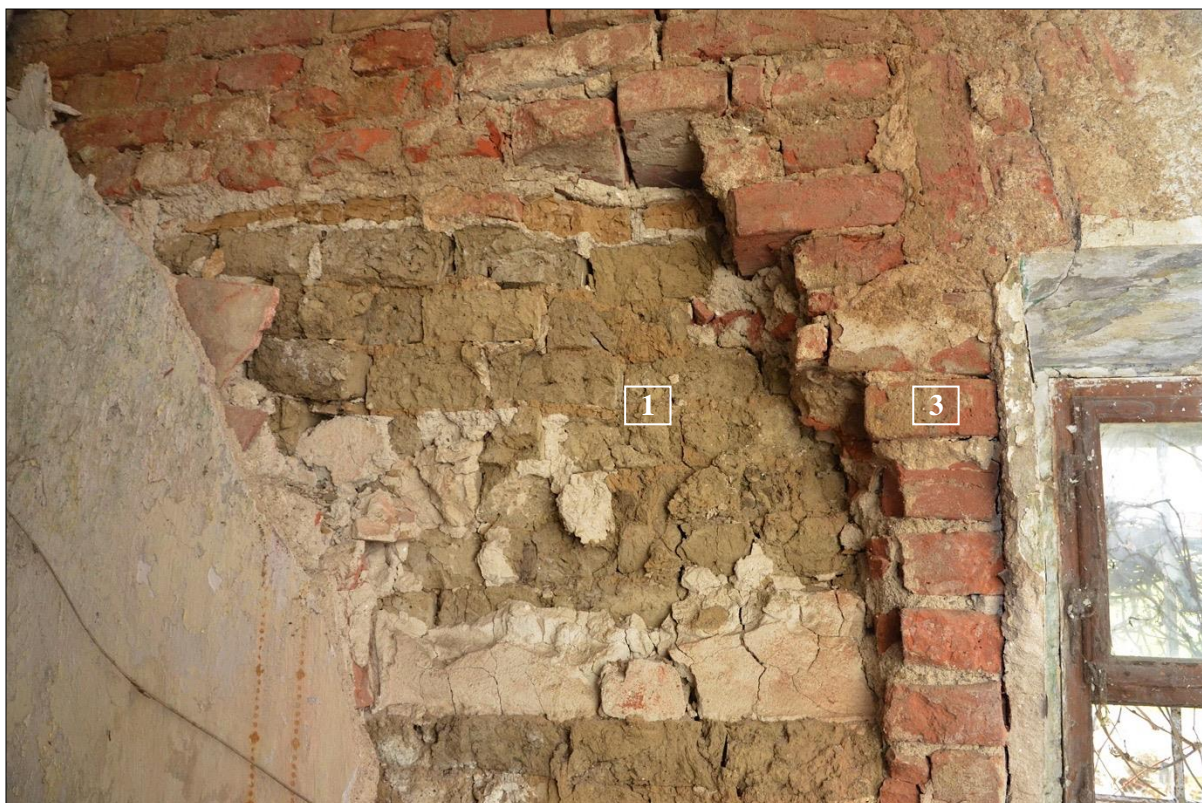
Miesto: miestnosť 020, V stena chodby, murivo pri okennom otvore.

Popis: murivo z nepálených tehál (1) spájaných hlinenou maltou siaha až do výšky prekladu okna. V spodnej časti je segment oblúka z pálených tehál T: ? x 14 x 6 cm spájaných hrubou vápennou maltou svetlohnedej farby (2). Okraj špalety okna a výplň oblúka tvorí novšie tehlové murivo (3) T: 29 x 14 x 6,5 cm, vápenná malta svetlookrovej farby. Murivo si zachovalo pekovanú omietku s bielym náterom (4).

Vyhodnotenie: murivo 1. stavebnej etapy z nepálených tehál mal otvor arkády z pálených tehál. V 2. stavebnej etape bol oblúk zamurovaný a vytvorený dnešný okenný otvor so zachovanou pekovanou omietkou.

Nálezová situácia N6

Miesto: miestnosť 007, V stena.

Popis: stena je postavená z muriva z nepálených tehál (1) spájaných hlinenou maltou. Približne v strede sú čitateľné dve špáry, vymedzujúce mladšiu zámurovku z pálených tehál (2). V S kúte prilieha k stene mladšia murovaná konštrukcia komínovodu s pálených tehál stavaných na kant (3).

Vyhodnotenie: stena 1. stavebnej etapy z nepálených tehál mala v strede dverný otvor, ktorý bol v 2. stavebnej etape zamurovaný. Z tejto etapy pochádza aj dymovod v severnom kúte miestnosti.

Nálezová situácia N7

Miesto: miestnosť 007, JZ kút.

Popis: obvodú stenu tvorí murivo z nepálených tehál 34 x 16 x 7,5 cm spájaných hlinenou maltou (1), siaha do výšky 240 cm nad úroveň podlahy (2). Približne 50 cm od podlahy je v murive riadok z pálených tehál (3) Pálené tehly tvoria aj ukončenie muriva vertikálnou špárrou pri špalette okna (4). Okraj špalety okna je vymurovaný z pálených tehál spájaných hrubou vápennou maltou svetlohnedej farby (5). K obvodovej stene prielieha na špáru priečka postavená z pálených tehál 29,5 x 6 x ? cm (6).

Vyhodnotenie: obvodová stena 1. stavebnej etapy z nepálených a pálených tehál siaha do výšky 240 cm. Primárny okenný otvor je voči dnešnému mierne posunutým J smerom. V 2. stavebnej etape bolo vytvorené dnešné okno a priečka.

Nálezová situácia N8

Miesto: miestnosť 006, SZ kút.

Popis: obvodú stenu tvorí murivo z nepálených (1) a pálených tehál (2) spájaných hlinenou maltou. Okraj špalety okna je vymurovaný z pálených tehál spájaných hrubou vápennou maltou svetlohnedej farby (3). K obvodovej stene prielieha na špáru priečka postavená z pálených tehál (4).

Vyhodnotenie: obvodová stena z nepálených a pálených tehál vznikla v 1. stavebnej etape. V 2. stavebnej etape vzniklo dnešné okno a priečka.

Nálezová situácia N9

Miesto: miestnosť 006, Z stena medzi oknami.

Popis: obvodú stenu tvorí murivo z nepálených tehál (1) spájaných hlinenou maltou, pričom okraj staršej špalety je vymurovaný z pálených tehál (2). Okraj dnešnej okennej špalety je vymurované z pálených tehál spájaných hrubou vápennou maltou svetlohnedej farby (3).

Vyhodnotenie: obvodová stena z nepálených a pálených tehál vznikla v 1. stavebnej etape. V 2. stavebnej etape vzniklo dnešné okno, resp. bola upravená jeho špaleta, ktorú posunuli S smerom.

Nálezová situácia N10

Miesto: miestnosť 006, SV kút .

Popis: stenu chodby a priečky tvorí murivo z pálených tehál spájaných hrubou vápennou maltou svetlohnedej farby. Murivá sú previazané.

Vyhodnotenie: stena chodby a priečky vznikli súčasne v 2. stavebnej etape.

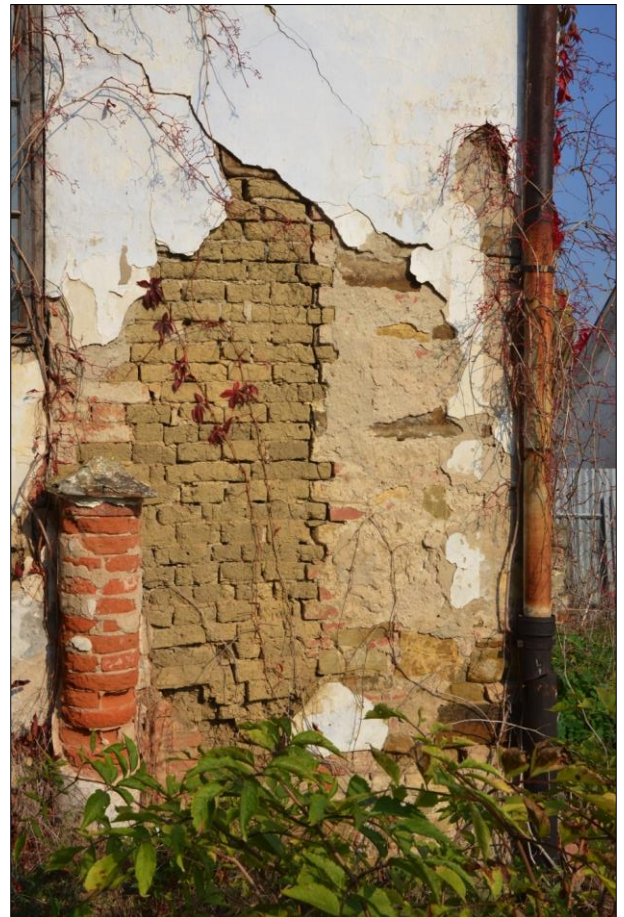

Nálezová situácia N11

Miesto: dvorová fasáda - S rizalit.

Popis: murivo rizalitu je z väčšej časti postavené z nepálených tehál 33 x 17 x 7 cm spájaných hlinenou maltou. Na východnom nároží prechádza plynulo do muriva z pálených tehál 29 x 14,5 x 6,5 cm a kamenných plochých kvádrov, pričom je dodržané riadkovanie aj väzba. Malta nárožia je vápenná štrková s frakciou štrku do 0,5 cm, sfarbená do hneda. Na nároží sú ponechané presahujúce 3 zuby – šmorce, ktoré siahajú cca do polovice výšky nárožia. V omietke nad nimi je zachovaný odtlačok strechy zaniknutej budovy, ktorá nadväzovala na šmorce.

Vyhodnotenie: stena rizalitu z nepálených, pálených tehál, plochých kameňov vznikla v 1. stavebnej etape, na ktoré nadväzovala prízemná stavba so sedlovou strechou.

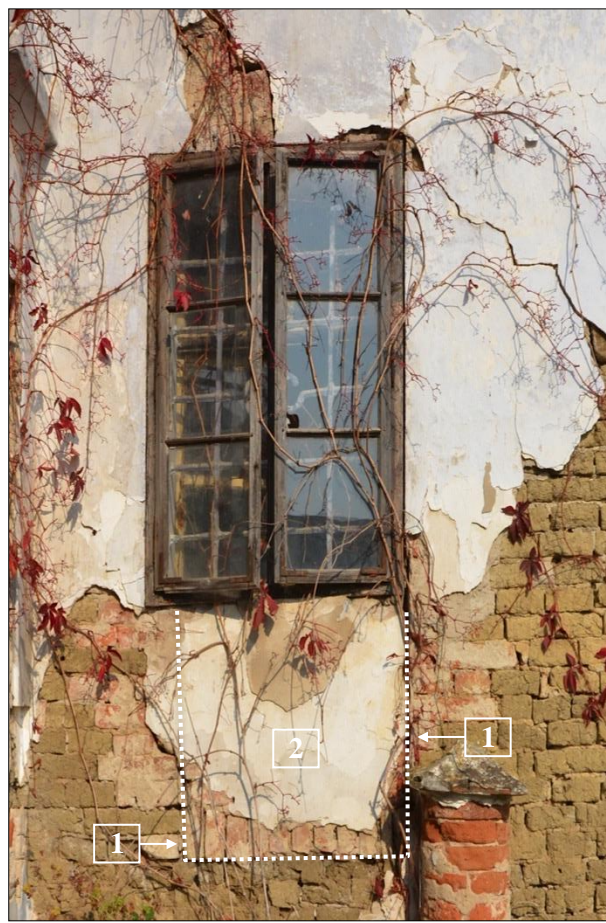

Nálezová situácia N12

Miesto: dvorová fasáda - S rizalit.

Popis: v parapete okna výplň z pálených tehál (2) vymedzujú po stranách vertikálne špáry s fragmentami omietok (1). Omietky súvisia so starším okenným otvorom. Tehly vymedzujúce otvor sú spájané hlinenou maltou a sú previazané z nepálenými tehľami steny.

Vyhodnotenie: starší okenný otvor vymedzený pálenými tehľami s omietkovou úpravou vznikol v 1. stavebnej etape. Okenný otvor bol voči dnešnému situovaný nižšie cca 70 cm. V 2. stavebnej etape bol pri zmene nivelety interiéru okenný otvor situovaný do dnešnej polohy a parapet vyplnený tehlovým murivom. Pôvodnú mrežu a vnútornú okennú výplň použili v novom otvore.

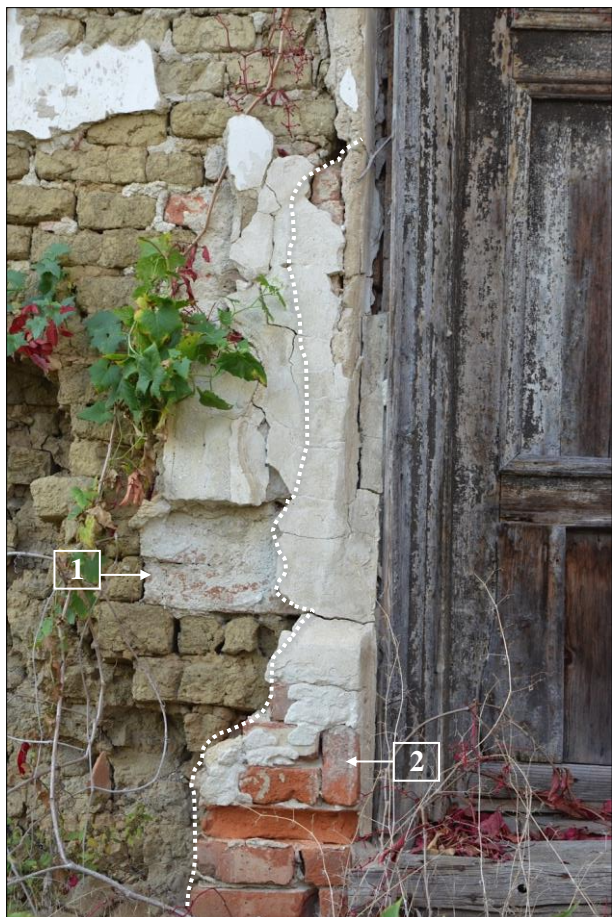

Nálezová situácia N13

Miesto: dvorová fasáda, vstup do miestnosti 011.

Popis: v dolnej časti ostenia vstupného otvoru sú zvyšky segmentov z pálených tehál (1), ktoré sú narušené tehľami vymedzujúcim dnešný vstupný otvor (2). Porovnaj nálezové situácie N3 a N4.

Vyhodnotenie: na mieste dnešného vstupného otvoru bol pôvodne oblúk arkády pochádzajúci z 1. stavebnej etapy. Samotný oblúk bol vymurovaný z pálených tehál s omietkou a bielymi nátermi.

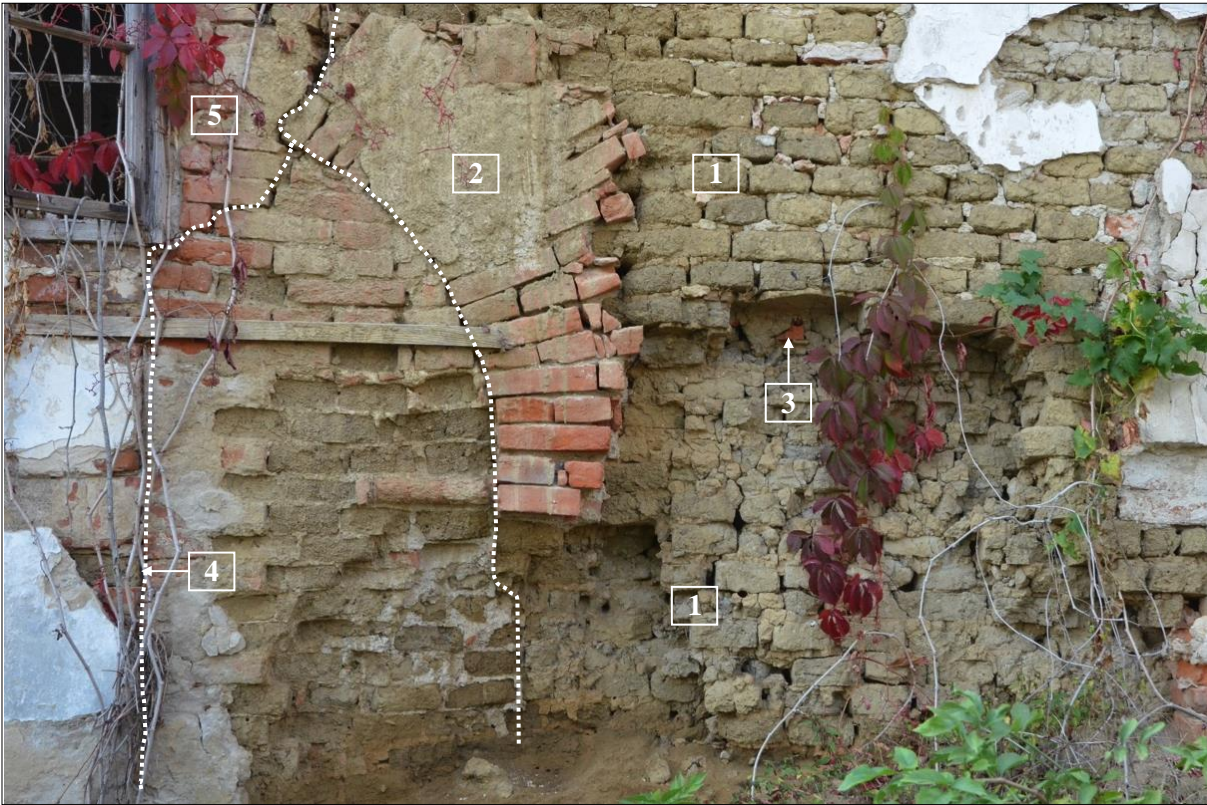

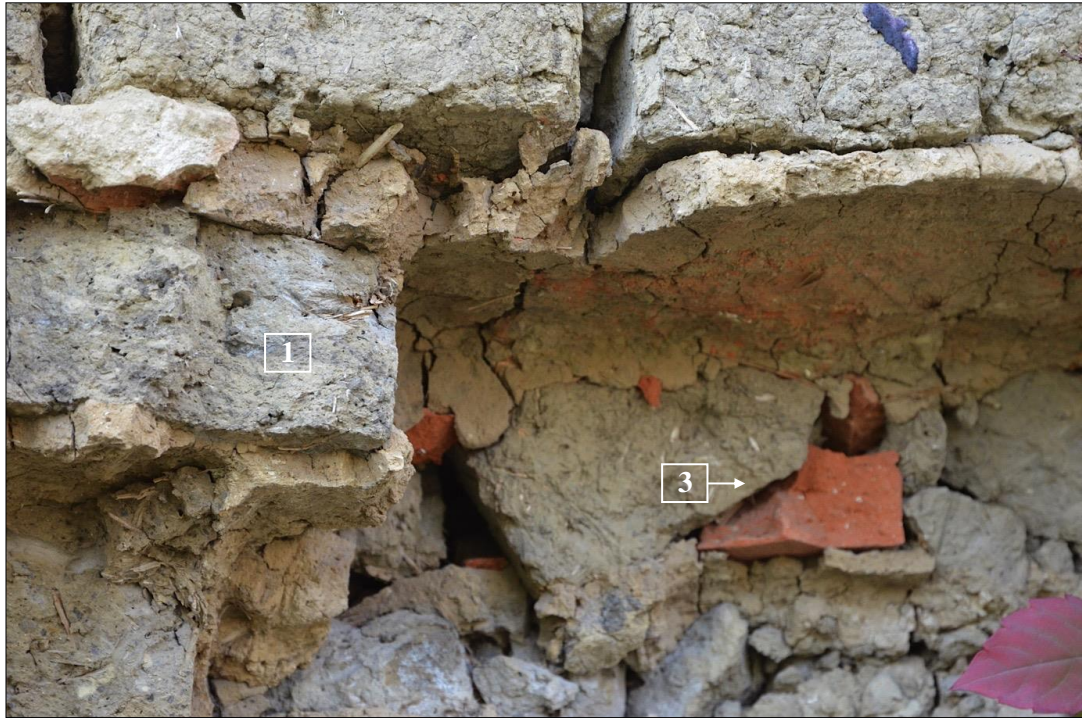
Nálezová situácia N14

Miesto: dvorová fasáda, plocha steny medzi vstupom a oknom.

Popis: v obvodovom murive z nepálených tehál (1) je viditeľný segment oblúka postavený z pálených tehál 28,5 x 14,5 x 6 cm (2). Oba stavebné konštrukcie sú spájané rovnakou hlinenou maltou, sypkou, zvetranou s malým obsahom vápna a štrkom frakcie 0,3-0,5 cm. Líco muriva je lokálne narušené, v jeho vnútri sú primárne použité úlomky pálených tehál (3). Výplň oblúka tvorí miešané murivo z pálených a nepálených tehál spájaných vápennou maltou, pričom vytvára vertikálne rozhranie – okraj dverného otvoru (4). Zvyšok výplne tvorí dnešný okenný otvor z tehlového muriva (5).

Vyhodnotenie: pôvodne otvorený oblúk arkády pochádzajúci z 1. stavebnej etapy bol čiastočne zamurovaný a upravený na dverný otvor. Po zmene nivelety v 2. stavebnej etape bol vo vrchole oblúka prerazený okenný otvor.

Nálezová situácia N15

Miesto: dvorová fasáda.

Popis: rozhranie muriva z nepálených tehál (1) a muriva s pálených tehál (2) je viditeľné po celej dvorovej fasáde. Na niektorých miestach sa na murive z nepálených tehál zachovala primárna vápenná omietka s biely vápennými nátermi (3). Najjužnejší výskyt muriva z nepálených tehál je v styku uličného krídla a južného rizalitu.

Vyhodnotenie: pôvodný objekt z 1. stavebnej etapy bol nižší cca o 1m a kratší o šírku južného rizalitu, čo dokladajú aj nálezy arkádových oblúkov a zaniknutých okenných otvorov. Po zmene nivelety v 2. stavebnej etape nadobudol objekt dnešné pôdorysné a výškové proporcie.

Nálezová situácia N16

Miesto: južný rizalit, východná fasáda.

Popis: celá hmota južného rizalitu je postavená z miešaného muriva z pieskovcových kameňov a pálených tehál s rozmermi 28 x 14,5 x 6 - 6,5 cm spájaných vápennou maltou. Murivo si zachovalo primárnu omietkovú výzdobu vo forme okenných šambrán a pilastrov. Okno v severnej krajnej osi bolo čiastočne zamurované (1) a osvetľovalo miestnosť so záchodmi, ktoré sú zachované dodnes. Okno nieslo žalúziiovú výplň (2).

Vyhodnotenie: objekt rizalitu vnikol v 2. stavebnej etape. Čiastočná zámurovka okna je primárna, pričom pre symetrickosť okenných otvorov ju prekryli žalúziiovou výplňou.

Nálezová situácia N17

Miesto: južný rizalit, severná fasáda.

Popis: na severnej fasáde boli zistené dve menšie vetracie otvory (1) a vyľahčovací tehlový oblúk nad nimi. Okno s tehlovým prekladom má barokovú vnútronú okennú výplň s pevným profilovaným krížom a mrežou.

Vyhodnotenie: vetracie otvory a vyľahčovací oblúk sú primárne, vznikli v 2. stavebnej etape na odvetranie pôvodných suchých záchodov. Neskôr boli zamurované, pravdepodobne s modernizáciou záchodov a osadeným splachovacích nádrží. Okenný otvor je primárny, z 2. stavebnej etapy, jeho baroková výplň bola sekundárne použitá, pochádza z 1. stavebnej etapy.

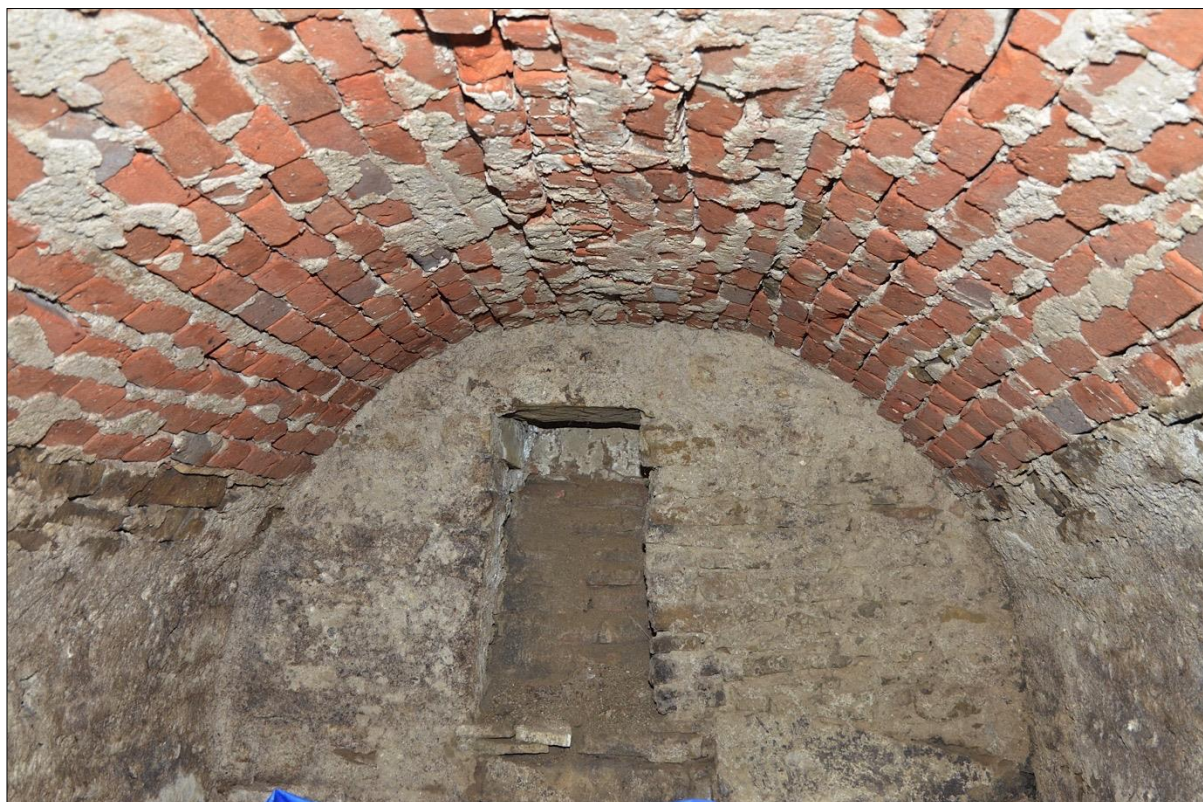

Nálezová situácia N18

Miesto: pivnica, prístupová chodba so schodiskom 102.

Popis: dnešné schodisko do pivnice (101) s vchodom na dvorovej fasáde pokračuje chodbou, ktorá sprístupňuje 2 pivničné miestnosti. Chodba je zaklenutá valenou klenbou z tehál rozmerov $14-14,5 \times 6$ cm spájané hrubšou vápennou maltou so štrkom frakcie 0,3 cm. Steny z tehlového muriva sú omietnuté. Do chodby ústi aj staršie schodisko so stupňami z drevených hranolov, ktoré vedie do interiéru - chodby na prízemí (miestnosť č. 002).

Vyhodnotenie: pôvodný vstup do pivnice tvorilo schodisko s drevenými stupňami, ktoré ústi do chodby prízemia. Obe vznikli súčasne v 1. stavebnej etape. Dnešný vstup z exteriéru súvisí s 2. stavebnou etapou, kedy vznikla aj druhá pivničná miestnosť.

Nálezová situácia N19

Miesto: pivnica, miestnosť 103.

Popis: staršia pivničná miestnosť je zaklenutá valenou klenbou z plochých kameňov. Zvláštnosťou je zistenie, že zatiaľ čo nábehy klenby sú spájané hlinenou maltou, vrchol klenby je spájaný vápennou maltou.

Vyhodnotenie: pivničná miestnosť vznikla spolu s chodbou a schodiskom ústiacim na prízemie v 1. stavebnej etape.

Nálezová situácia N20

Miesto: pivnica, miestnosť 104.

Popis: mladšia pivničná miestnosť je zaklenutá 4 poliami pruskej klenby na stredový pilier. Tehlové konštrukcie sú omietnuté.

Vyhodnotenie: pivničná miestnosť vznikla spolu s exteriérovým vstupom a schodiskom v 2. stavebnej etape.

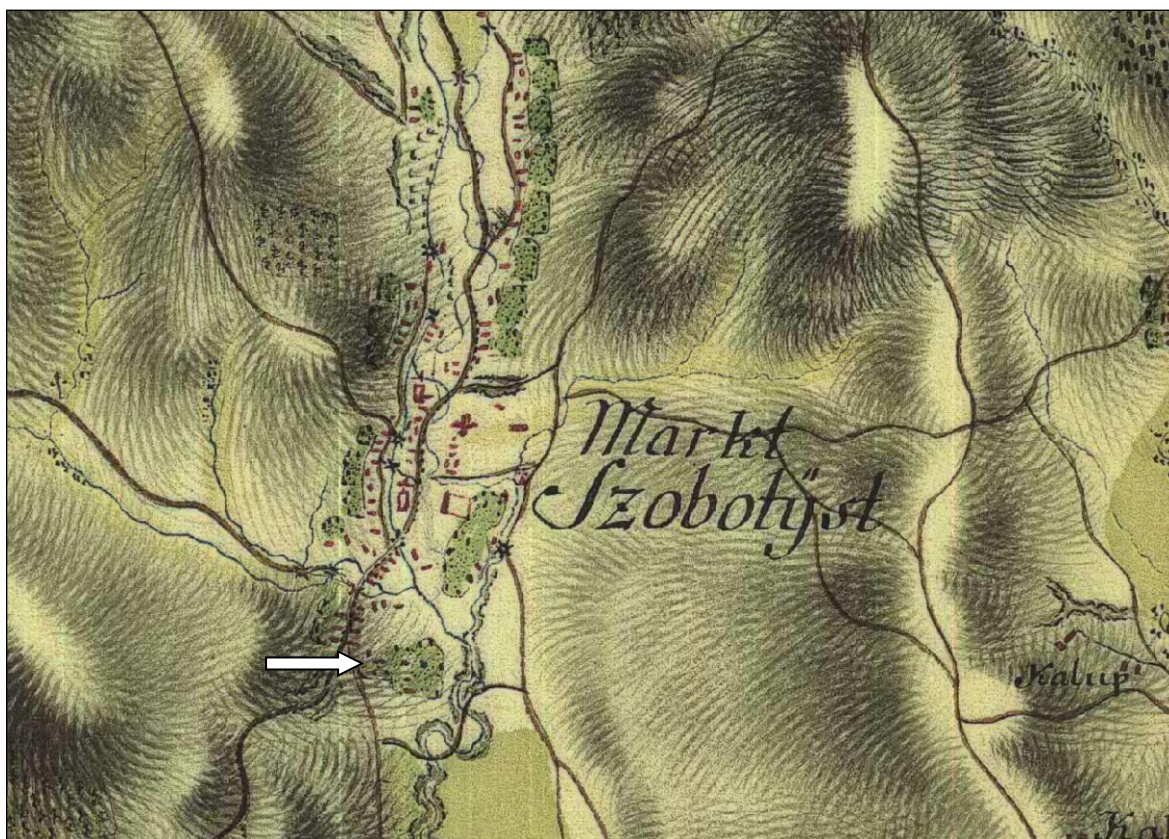

6.3. Analýza stavebného vývoja objektu

Podľa dostupných archívnych prameňov najstaršia stavba na skúmanej parcele vznikla koncom 18. resp. začiatkom 19. storočia. Časové zaradenie sa opiera o 1. vojenské mapovanie (1783-6), na ktorom nie je objekt znázornený, zástavba vtedajšieho Sobotišt'a sem ešte nesiahala. Na mape 2. vojenského mapovania (1. polovica 19. storočia) možno skúmaný neskorobarokový objekt stotožniť s murovaným obdĺžnikovým objektom (znázornený červenou farbou), ktorý stál na kraji vtedajšieho Sobotišt'a. K nemu prilieha severná drevená stavba a menšia južná drevená stavba (znázornené čiernou farbou).

Tieto údaje korelujú s poznatkami získanými obhliadkou v teréne.

Podľa Súpisu pamiatok na Slovensku je objekt klasifikovaný ako klasicistická kúria, postavená v roku 1842. Popisuje sa ako *jednopodlažná dvotraktová budova so spojovacou chodbou v blokovej dispozícii stavby. Na čelnej fasáde je predstavovaný stĺpový portikus, riešený na spôsob antického chrámu. Budova stojí voľne v záhrade a je na fasádach členená pilastrami s kanelovanou hlavicou.* (Obzor 1969, zv. 3, str. 138).

1. vojenské mapovanie z rokov 1782-85 s vyznačením miesta bez objektu.

2. vojenské mapovanie 1. polovica 19. storočia s vyznačením objektu kúrie.

Letecký pohľad zo súčasnosti (zdroj Google Earth).

1. stavebná etapa - neskorobaroková

Neskorobaroková stavba kúrie mala obdĺžnikový pôdorys rozšírený na severnej strane o krátke dvorové krídlo. Prízemný dvotrakt so spojovacou chodbou bol podpivničený jednou miestnosťou s valenou klenbou postavenou s pieskovcových kameňov. Nadzemná časť budovy bola postavená z nepálených tehál. Na vymedzenie okenných a dverných otvorov bola použitá v menšom rozsahu aj pálená tehla. Výskyt muriva z nepálených tehál zaberá dnešné severné a väčšiu časť západného krídla. Výška stavby siahala podľa výskytu muriva z nepálených tehál len do výšky záklenkov dnešných okien.

Pivnicu tvorila jedna miestnosť zaklenutá valenou kamennou klenbou. Steny a nábehy klenby boli spájané hlinenou maltou, vrchol klenby bol spájaný vápennou maltou okrovej farby. Vstup do pivnice má segmentový záklenok a lôžka po drevenej tesárskej zárubni. Prístup do pôvodnej pivnice bol pomocou schodiska ústiaceho do chodby. V neskoršej prestavbe bol výrazne prestavaný.

Vzhľad kúrie možno rekonštruovať na základe nálezov na dvorovej fasáde, kde sa našli dva oblúky predpokladanej arkády a zamurované okenné otvory. Samotné barokové okenné výplne s mrežou boli druhotne použité v nových okenných otvoroch približne v rovnakých osiach, ale vo vyššej polohe. Z výzdoby fasády sa fragmentárne zachovali lizény resp. pilastre.

2. stavebná etapa – klasicistická, okolo roku 1842

Výraznou prestavbou pôvodného objektu vznikla pôsobivá klasicistická stavba v pôdoryse písmena U s portikom na J fasáde. Portikus má formu tympanonu neseného 4 stĺpmi. Pôdorys bol rozšírený o južné dvorové krídlo. Vznikla tak symetrická stavba s dlhým uličným a krátkymi dvorovými krídlami. Pod južnou časťou západného krídla vznikla nová suterénna miestnosť štvorcového pôdorysu s pruskými klenbami so stredným pilierom a spojovacia chodba prístupná schodiskom z dvorovej fasády. Prístupová chodba bola zaklenutá valenou tehlovou klenbou.

Na úrovni prízemia vznikla dvojtraktová dispozícia pozostáva z 9 miestností a chodby. Šesť obytných miestností orientovaných do ulice bolo navzájom priechodných a vytvárali amfiládu. Ústredným priestorom bola miestnosť so vstavanými empírovými knižničnými skriňami.

Klasicistickú etapu charakterizuje miešané a tehlové murivo z pálených tehál. Pri deštrukcii severného krídla boli použité tehly s tehliami so značkou IW.

3. stavebné úpravy v priebehu 20. storočia

Ďalšie stavebné aktivity na začiatku 20. storočia predstavujú len lokálne úpravy na zvýšenie bytového štandardu. V 30. rokoch 20. storočia bola v súvislosti so zriadením kúpeľne upravená miestnosť v južnom krídle. Steny miestnosti boli vykachličkované, bolo osadené keramické dvojumývadlo a do kútovej niky bola umiestnená liatinová pec na ohrev vody.

7. Charakteristika pamiatkových hodnôt objektu

Hodnota historického urbanizmu

Objekt je situovaný na hlavnej ulici, hlavnou západnou fasádou orientovanou do ulice. Je súčasťou východnej strany radovej zástavby domov. Svojím výrazovým pôsobením v rámci radovej zástavby je významnou stavebnou pamiatkou. Predstavuje typ klasicistickej kúrie,

ktorej základné dispozičné členenie zostalo zachované vo svojej hmotovej podstate dodnes a spoluvytvára celkové architektonicko-urbanistické prostredie tejto časti sídla.

Hodnota architektonická

Architektonická hodnota spočíva v ucelenom klasicistickom riešení objektu s dominujúcim portikom vo forme tympanónu nesenom stĺpmi, pilastovou výzdobou s kanelovanými hlavicami a metopami, okennými rímsami a šambránami.

Hodnota remeselná a umelecko-remeselná

V interiéri sú výnimočne zachované klasicistické dverné výplne, vstavané knižničné skrine, drevené podlahy ukladané do geometrických vzorov.

8. Návrh ochrany, obnovy a prezentácie pamiatkových hodnôt objektu

8.1. Spresnené podmienky ochrany a uplatnenia pamiatkových hodnôt pamiatkovej obnovy

Metodika pamiatkovej obnovy a by mala vychádzať s princípu zachovania pamiatkovej substance v maximálnom možnom rozsahu, t.j. všetky pôvodné prvky a konštrukcie chrániť, konzervovať, umelecko-remeselne obnoviť. Pre mladšie nepôvodné prvky z priebehu 20. storočia možno použiť metódu substitúcie a modernizácie. Takto zvoleným metodickým postupom možno zachovať výtvarno-architektonické hodnoty objektu, hodnoty zachovania celku, dispozície, fasády.

Architektonický tvaroslovný aj výtvarný aparát fasád je zachovaný vo svojej pôvodnej materiálnej substancii. V zmysle konzervačnej metodiky je preto nutné v maximálnej možnej miere chrániť tvaroslovné a výzdobné prvky fasád, neodstraňovať ich a obnovovať ich adekvátnym spôsobom. Otlkať je možné iba miesta s porušenou omietkou, pričom nová omietka musí rešpektovať tvar aj štruktúru pôvodnej omietky. Tam, kde deštrukcia zasahuje aj tvaroslovný článok, je nutné pred odstránením tento článok zamerať a zdokumentovať. Pri prípadnej výrobe kópií je nutné dodržať presnú profiláciu prvkov. Farebnosť okenných a dverných výplní bola podľa dobových zvyklostí hnedá, preto doporučujeme pri obnove týchto výplní použiť hnedý náter resp. náter s imitáciou textúry dreva – fláder.

Objekt je prekrytý valbovou strechou. Na základe vizuálnej obhliadky, predstavuje krov autentickú konštrukciu z polovice 19. storočia výraznými poruchami. Väčšiu časť krovu je nutné nahradiť novou konštrukciou, pri dodržaní tvaru strechy. Z hľadiska zachovania pamiatkových hodnôt objektu je nutné dodržať výšku hrebeňa, komínové telesá a tradičnú pálenú krytinu. Časť krovu nad portikom a južným krídlom je možné zachovať a lokálnymi výmenami prvkov opraviť.

Autentický klasicistický interiér objektu predstavuje jednu z najväčších hodnôt kultúrnej pamiatky. Hodnotné sú najmä knižničné skrine a dverné výplne amfilády, barokové i klasicistické okenné výplne. Všetky prvky je nutné podľa možnosti chrániť na mieste. V prípade, že sú súčasťou v staticky narušených murív a konštrukciách, je nutné ich odborne vybrať, deponovať, opraviť a po statickej sanácii murív znovu použiť na pôvodné miesto. Ide hlavne o chránené prvky v severnej časti objektu.

Téma výmalby sa venuje v úvode spomenutý reštaurátorský výskum (Mgr. art. Peter Záhora – Mgr. Marian Havlík). V prípade že to statické posúdenie umožňuje (teda ak je podklad t.j. príslušná omietka resp. stena stabilný, je možné nálež konzervovať in situ. Inak je nutné vybrané časti hodnotnej výmalby prepauzovať (realizovať šablónu). Následne je možné na novú či spevnenú omietku rekonštruovať pôvodnú výmalbu (v duchu interiéru).

9. Požiadavky na rozsah projektovej dokumentácie a ďalších špecializovaných výskumov

Požiadavky sú formulované v rozhodnutí KPÚ:

- komplexný statický posudok, vrátane návrhu na statické zabezpečenie a technologický postup zabezpečenia
- zameranie krovu vzhľadom na predpoklad jeho výmeny

Pozn: požiadavka na reštaurátorský výskum bola splnená – vid' predošlú kapitolu.

Fotodokumentácia súčasného stavu

Textové prílohy

Uličná fasáda západného krídla s portikom.

Dvorová fasáda s južným krídlom.

Dvorová fasáda západného krídla.

Severné deštruované krídlo.

Pivnica s pruskými klenbami a stredným pilierom.

Staršia pivnica s kamennou valenou klenbou.

Pôvodný vstup do pivnice s chodby prízemia, vľavo novší vstup.

Miestnosť so vstavanými knižničnými skriňami, západné krídlo.

Miestnosť so vstavanými knižničnými skriňami, západné krídlo.

Miestnosť západného krídla.

Kuchyňa v severnom krídle.

Kuchyňa v severnom krídle.

Miestnosť západného krídla s preboreným stropom.

Miestnosť západného krídla s preboreným stropom.

Krov nad južným krídlom.

Krov nad západným krídlom.

Krov nad západným krídlom.

Plytký krov nad portikom.